

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım !...*

Nietzsche

Cilt VI. 31 Temmuz 1929. Sayı : 136

Musahabe

Meslekî tedrisat

Maarif Vekâleti bir sene var ki meslekî tedrisat meselesile uğraşmağa başladı. Fakat bu meseleye hariçten bakanlar düne kadar Ticaret ve Ziraat Vekâletine bağlı olan mekteplerin Maarif Vekâletine geçmesi tarzında telâkki ediyorlar. Onun içindir ki bu tebeddülü nihayet mevcut mekteplerin bir merci değiştirmiş olmasından ibaret sayıyorlar.

Eğer meslekî tedrisatla iş tugal beş altı mektebin maarife raptedilmesinden ibaret ise ortada değişen mühim birşey olmaması lâzım gelir. Halbuki hakikatte böyle değildir ve böyle olmamalıdır. Devletin vazifeleri hakkında, tahsil mefhumunda yeni telâkkiye sahip olmadıkça meslekî tedrisatın esaslı programı çizilemez.

Bu yeni telâkki nedir ?

Bilhassa iki asırdanberi her yerde devletin yapmağa mecbur olduğu işler hakkındaki fikirler mütemadiyen genişliyerek gitmiştir. On dokuzuncu asrın ilk nısfında Devlet Vazifeleri meyanında kat'iyen görülmiyen işler, ikinci nısfında doğrudan doğruya Devlet hizmetleri olmuştur. Devlet vazifeleri asayiş te-

minden, vatani müdaffaadan Mahkemeler ile adaleti korumaktan ibaret olmasını isteyen Liberal mektebin bugün yaşıyan taraftarları bile artık bu dar görüşü bırakmışlardır.

Asrın bu gidişi devletin tahsil ve terbiye hususundaki mefhumunu da değiştirmiştir. İki asır evel vatandaşları okutmak hiçbir yerde Devletin vazifesi değildi, şimdi her yerde en aslî bir vazifedir.

Fakat sanayi inkilabının yarattığı bu günkü cemiyetler için yalnız ilk tahsili vermek kâfi gelmiyor.

Onun yanında bu günkü sanayi hayatına intibak edecek ve aynı zamanda demokrasilerin icap ettirdiği vazifeleri görecek vatandaşları yetiştirmek te bir vazife olmağa başlamıştır. Terbiye ve tahsil sisteminde istenilen bilgilerin ekserisi bu günkü iktisadî hayatın vücuda getirdiği muhite yarıyacak fertler yetiştirmek arzu ve esasına müstennittir.

Terbiye ve tahsil işle uğraşanların bu hususta istedikleri şunlardır:

1 — Mekteplerde terbiye sistemi Fabrika, Ticaret, İş ve Entrepreneur hayatının iktiza

ettiği kabiliyetleri verecek mahiyette olmalıdır.

2 — Devlet sanayi hayatının iktiza ettiği Mühendis, teknisyen yetiştirmelidir.

3 — İş bölümü işçiye dar görüşlü yapıyor, makineleştiriyor. Devlet, belediye ve diğer teşkilât işçiye kendi işinin muhtelif cephelerini gösterebilmeli, zihnen inkişafına çalışmalıdır.

4 — İşçi makineleştikten çok zaman iyi vatandaş olması için lâzım gelen malûmatı haiz bulunmıyor. İşçiye bu malûmatı vermeğe çalışmalıdır.

5 — Devlet, belediye ve diğer teşkilât çıraklık müddetini kısaltmak ve vatandaşları hemen iyi bir müstahsil yapabilmek için tedbirler almalıdır.

6 — Umumî bir mana ile istihsalatı artıracak ve tanzim edecek tedbirler almak devletin vazifesidir. Buna istinaden vatandaşların kendi işlerinde daha iyi müstahsil olabilmeleri için onlara malûmat cihetile de yardım eylemelidir.

Bu sayılan noktaların birincisi umumî terbiye meselesi içinde düşünülecek cihettir.

Batum'a doğru

Bin dokuz yüz yirmi üç yılıydı. Uzun, üzücü bir kış, bütün İstanbul'un gönlünü karartmış, saçını, başını ağartmıştı. Nisanın yedisinde hâlâ kar yağıyordu. Keskin bir sabah rüzgârı bulutları biri birine katıyor, kar parçalarını geçenlerin yüzüne, gözüne fırlatıyordu.

Haftalardan beri süren yolculuk hazırlıkları bitmiş, artık Batum'a doğru gidiyorduk. Bizi götürecek olan Bükovina, Galata rıhtımı açıklarında çalkıyor yolcular soğuk ve karla didişedidişe, hamallarla döğüşe söğüşe sandallara doluyor, vapura doğru akıp gidiyorlardı.

Azerbaycana, kocasının yanına gidecek olan bir muallim ailesile, diğer arkadaşları bekliyorduk.

Arkadaşlardan biri görüldü. Üstü alaca bulaca teneke kaplı bir sandığı hamalın sırtına vermiş, soğuk, karın keskinliğine rağmen terlemiş olan alnını elindeki ıslak mendili ile silerek rıhtıma geldi. Koşmuşlardı. Biri telâştan, biri de yorgunluktan soluyordu. Nefes almalarına meydan kalmamıştı. Hamal, parasını alıp bir an evel, sıcacık kahvesine kavuşmak için sandığı sırtından silkiverince bir kavgadır başlamıştı. Döğüşmeğe kadar

İsmail Hikmet bey, altı sene evel, Azerbaycana gitmiş, ve kızıl ihtilâlin orada şahidi olmuştu. Bu seyahatle bu müşahedenin intibalarını, sırası ile, bu sütunlarda takip edeceğiz.

varacak bir renk alan bu sabah şakasını kesen hadise, bizimle gidecek ailenin gelişi olmuştu. Hanımın kardeşi bir zabitti. Keskin bir bakışla hamala bakarak: hadi! dedi. Hamal, dili tutulmuş gibi, arkalığını sırtına vurarak çıkıp gitti, hakkını almağı bile unutmuştu. Şaşkın şaşkın bakınan arkadaş arkasından seslendi: Dur, paranı al! Herif omzunu silkip gidiyordu.

Bir kayığa atlayarak, vapura, çıktık. Çocuklar titreşiyorlardı. Hemen kamaralara yerleştirerek, kayıkçılarla kamarotların taşıdıkları eşyaya bakmağa koştuk. Arkadaşımız şimdi de kayıkçılarla alıp veremiyordu. Sandık ağır gelmişti, kayıkçı, vapurun merdiveni kenarına bırakıvermiş daha ileri götürmüyordu. Hep beraber yapıştık, şu belâyı ortadan kaldıralım dedik. Biz sandığı sürüklerken kamarot yetişti. "Anbara inecek o tarafa değil..", diyordu. Arkadaş ta kamara-sına doğru sürüklemek istiyordu. Daha ilk gününden başlayan bu sandık belâsının,

ue bitmez bir belâ olacağını düşünmek bile istememiştik. Ellerimizi çizip ayaklarımızı ezerek çekiştirdiğimiz sandığı iri bir gemici kaptinan anbarın ağzına götürüvermişti; Durmaksızın söylenen arkadaşın ağzı da anbar gibi açılmıştı. Ne söyleyeceğini bilmiyor, kaşlarile, gözlerle, ellerile, bir takım manasız işaretler yapıyordu. Sandık diğer eşyalarla beraber anbarın karanlıklarına inmişti. Çare yoktu, kamaralarımıza döndük.

Diğer arkadaşlar da gelmişlerdi. Biri bizi Azerbaycana götürmek üzere gelmiş olan maarif mümessili idi, diğerini tenimiyordum, fakat, bizimle giden arkadaş olduğunu öğrenmiştim.

Erkenden kalkacak olan vapurumuz, öğleden sonraya kalmıştı. Havada biraz tepsermişti. Güverteye çıkarak etrafı seyre başladık.

Vatandan, hem de kanıyla, canıyla namusunu, istiklâlini, istikbalini, kanlı, hırslı ellerden koparıp aldığı bir zamanda, uzunca bir müddet için ayrılmak acı geliyordu. Yalnız bir teselli, gönül avutan bir ümit vardı: Asırlardanberi esir kalan türk ellerine küçük bir yardım... Bu küçük ümit bazan göğsü şişirecek kadar büyüyordu. Asıllarını, delil-

Bakû'da millî bir bina

rini, varlıklarını unutmak derecelerine gelmiş ; samimiyete susamış, yardım edeceklere kucak açmış kimsesiz, öksüz kardeşler!... Uzun, kanlı, kirli bir cihan çarpışmasından sonra, az bir zaman için de olsa yıkılan bir hakimiyet, sarsılan bir istiklâl ; bir iki yıl süren bir işgal devresi esirliğin katı ve karanlık acılarını İstanbul'a da tattırmıştı. O ne yürek yaralayıcı, o ne ciğer paralayıcı bir hayattır ; göstermişti. Asırlardan beri kanlı karanlıkta yaşıyan türk kardeşlere bir ümit kıvılcımı vermek : İşte bizi avutan, oyalyan hep bu tatlı dilekti.

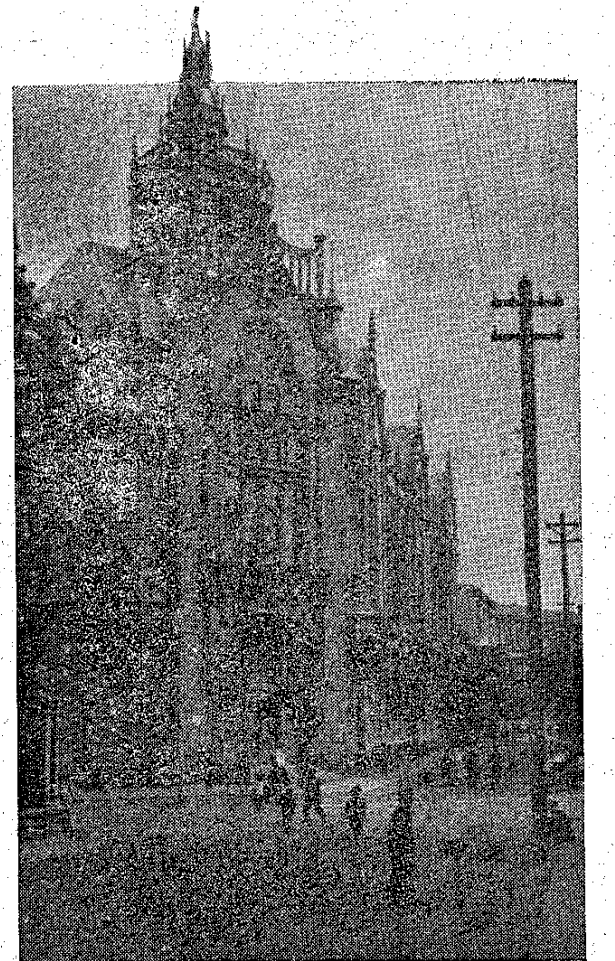
Vapurumuz birer beyaz güvercin kanadı gibi sallanan veda mendilleri arasından sıyrılan son yolcularını da alarak kalktı. Vinçlerin gürültüleri, gemicilerin haykırışmaları, kaptanların sağa sola koşarak telâşla emir vermeleri, her şey bitti. Şimdi, Bükovina, boğazın iki geçeli beyaz minareleri, öbek öbek bahçeli yalıları, köşkleri arasında süzülüp akan koyu mavi sularını yarararak, sakın, ağır bir hareketle kara denize doğru ilerliyordu.

Madenî bir çan sesi yolcuları yemeğe çağırdı. Biraz sonra salonda ki yolcular bir birleriyle tanışmışlardı. İri gözlükleri, kuru vücüdü, cılız kollariyle, sazlar üstündeki su sineklerini andıran bir

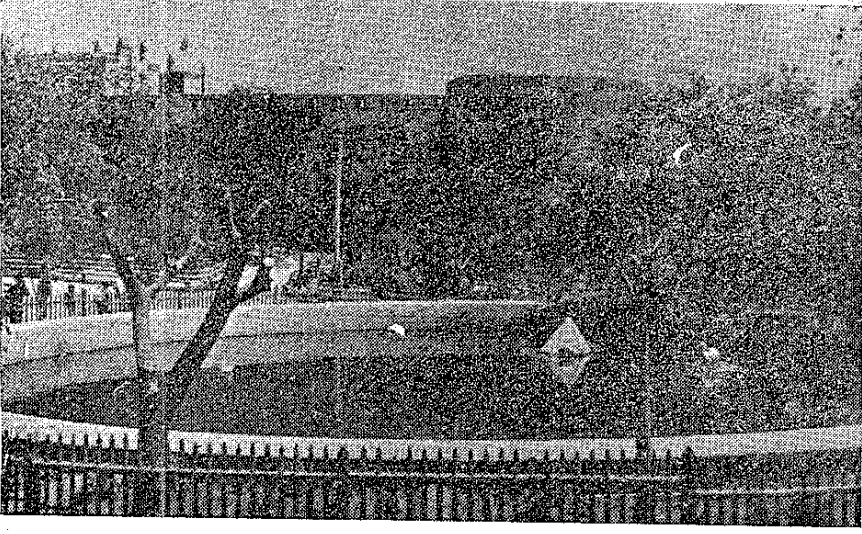
genç ; Almanya'da yarı bir tahsilden sonra İran'a gitmek üzere İstanbul'a dönmüş olan bir acem özdeni (1). İstanbul da kaldığı müddetce bütün varını yoğunlu yiyip bitirdikten sonra, kendisiyle beraber İran'a giden zayıf, esmer, kırçıl bıyıklı bir acem tacirinden aldığı borçlarla Batum'u bulmağa çalışıyordu. İri kafası, kalın gövdesi, soğan renkli pos bıyıkları, kısa kollariyle iri bir tuzlu balık fiçisi tesiri yapan Trabzonlu bir tacir, ve nihayet bizimle seyahat eden iki hanım, üç çocuk, bizi götüren Azerbaycan'lı ve iki arkadaşımız sofrada toplanmıştık. Bir saat kadar süren bir eğlenceli yemekten sonra iki acem sıkı ve gülünç bir munakaşaya atılmıştı. Bulanık hareketleri, durgun vaziyeti çekingen sözleriyle ticaretten başkaca bir maksatla yola düştüğü zannını veren ihtiyar acem bu genç, züppe ve zıpır vatandaşının her cümlesi hiç olmazsa beş on yalan saklayan sözlerine dayanmamıştı. Önce türkçe başlayan münakaşa, kavgaya benzer bir renk alarak acemce

(1) Özden = aristokrat asilzade

bitmişti. İhtiyar, bir taraftan yaş ve başın, değer taraftan da bolca paranın verdiği bir selâhiyet ve gururla şişiniyor, zorla susturulmuş bir ağustos böceği gibi sersemlemiş bir hal alan genç acem özdeni de bir taraftan kadın ve çocuklar önünde yaralanan azamet ve gururunu temizlemeyi, bir taraftan da yediği yemeği ne suretle udemeyi düşünüyordu. Bir az sonra, her kesi kendi işi ile meşgul görünce bir az avuna bildi. Hanımlar çocuklariyle kamarlara inmişlerdi. Bizim arkadaşlardan genç terbiye doktoru Azarbancanyan'lı ile satranç oyununa koyulmuşlar diğer arkadaş ta onları seyre dalmıştı. Beni de bir köşede yazıyla uğraşır görünce o da yavaş yavaş oynuncuların yanlarına sukuldu. Evvelce sessizce baktı. Bu halin kendisini sıkıttığı görülüyordu. Nihayet lakırdiye karıştı. Oyunculara oyun öğretmeye başladı.

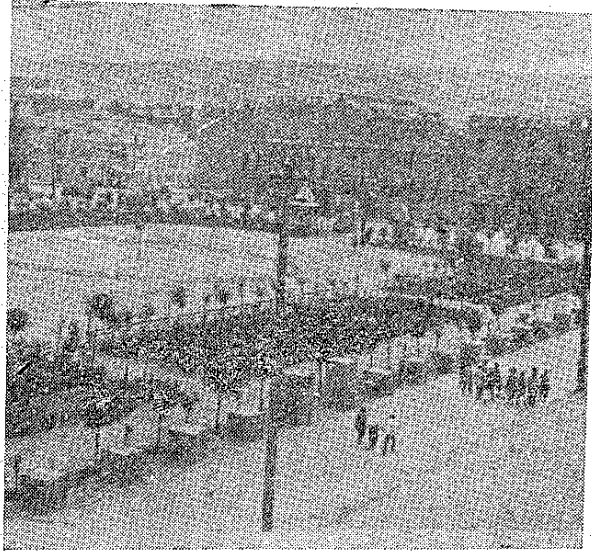

Bakû'da bir sokak

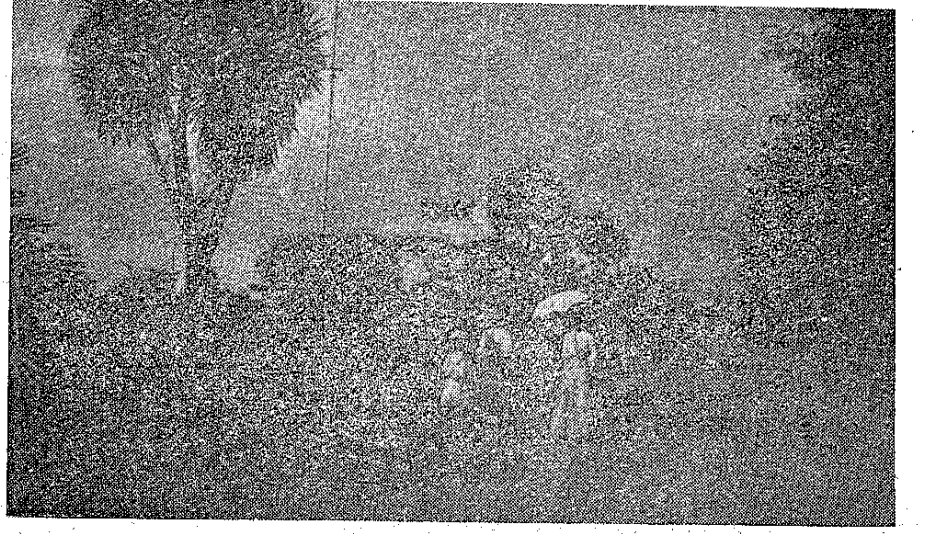
Bakû'da millet bahçesi

Mizacı çok safravî, denize de yüzü pek az olan doktor da kamarasına çekilince oynamak sırası genç aceme gelmişti. Zavallı Azerbaycanlı'nın kafası kazana dönmüştü: gözleri biraz daha bulanmış, benzi biraz daha sararmış ağzı bir az daha açılmış, esasen burnundan ayrılmıyan parmağı hemen hemen burnunun içinde kaybolacak dereceye gelmişti.

Yazıya dalmıştım; oyunun kimin galebesile bittiğini gö-

Bakû'da bir meydan

remedim. Gözlerimi kaldırdığım zaman genç acem özde-

Batum'da bir bulvar

ninin son serveti olan ince bir altın kösteği Azerbaycanlı'ya satabilmek için dil dökmeğe çalıştığını gördüm. İhtiyar acem salonun bir köşesinde gözlerini kapamış, uyumuş gibi bu alış veriş müzakeresini takibediyordu. Nihayet gözlerini açtı bir kere daha gence bağırdı: kaç para istiyorsun?

İsmail Hikmet

Onunla başbaşa

*Ben tâ bugüne kadar, hayatın yollarında,
Etrafıma bakındım hep seni arar gibi;
İşte en sonra sardım aşkımın kollarında,
Taze gül bahçesini akşamlar sarar gibi!*

*Başımda aklım sensin, sensin göğsümde gönlüm;
Sevginden kuvvet alır hayata tahammülüm,
Senden ayrı bağrıma nasıl dolmasın ölüm,
Sanki sensiz yaşamak bir işe yarar gibi?*

*Boş kalınca göğsümde sızlar başının yeri;
Bir bakışın girince gözlerimden içeri
Açar orda çitişmiş siyah düşünceleri,
Gecenin saçlarını bir hilâl tarar gibi!*

Ankara 15-7-1926

Celal Sahir